תנ״ך · אחרונים · אור החיים · נביאים

ראשון לציון על שמואל ב

רבי חיים בן עטר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ראשון לציון על שמואל ב

רבי חיים בן עטר

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ראשון-לציון-על-שמואל-ב/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק ג 4
פסוק לג 4

פרק ג

פסוק לג

ויקונן המלך אל אבנר ויאמר הכמות נבל ימות אבנר ידיך לא אסורות וגו' כנפול לפני בני עולה נפלת ויוסיפו וגו' ק"ק מהו מלת אל אבנר והיל"ל על אבנר כמו שאמ' ועל יהונתן וגו' ב' מהו ענין שנקט דוד בלשונו בקינת אבנר הכמות נבל במקום שיאמר איך נפלו גבורים וכו' ג' מהו כנפול לפני בני עולה דהיה צ"ל כנפול בני עולה נפלת כמו שהתחיל לו' הכמות נבל היה ג"כ צריך לומ' כנפול בני עולה דקאי אדידיה ח"ו ולא דקאי להההורג ורד"ק פי' דחסר הכתוב לומר נבל וסמך אריש דקרא. ולהבין זה אייתי מאי דאיתא במסכ' סנהדרין דף כ' וז"ל א"ר יהודה א"ר מפני מה נענש אבנר מפני שהיה לו למחות בשאול ולא מיחה ר' יצחק אמר מיחה ולא נענה ושניהם מקרא אחד דרשו ויקונן המלך וגו' מ"ד לא מיחה ה"ק ידיך לא אסורות כו' מ"ט לא מחית כנפול וגו' נפלת ומ"ד מיחה ולא נענה אתמוהי מתמה הכמות נבל ימות. ידיך לא אסורות ורגליך וגו' מכדי מחויי מחית מ"ט כנפול לפני בני עולה נפלת למ"ד מיחה מ"ט איענוש אמר רב נחמן בר יצחק ששיהא מלכות בית דוד שתי שנים ומחצה עכ"ל. פי' רש"י למחות בשאול בהריגת נוב עיר הכהנים ששהא מלכות כו' דמשמלך איש בושת עד שמלך דוד ב' שנים ומחצה ב' שנים לאיש בושת וחצי שנה בין מיתתו למלכות דוד כו' ע"כ ותמהו התוס' על פי' רש"י ב' תמיהות חדא למה נענש אבנר על אותה חצי שנה כו' הלא קודם מיתתו חזר אבנר ונתאמץ כו' ועוד כיון דה' שנים עברו ולא המליכו דוד למה יענש אבנר שהמליך איש בושת עכ"ל מקודם נדקדק אומרו מפני מה דמשמע דאיכא הרבה טעמים ורוצה לידע איזהו הנכון דהכי הול"ל למה נהרג אבנר דמלת מפני מה יורה על איזה צד מהצדדים. עוד צריך לידע בשלמא למאן דס"ל מיחה ולא נענה אתי שפיר הכמות נבל וגו' אלא למ"ד לא מיחה מהו הכמות נבל. ועוד דבשלמא למ"ד מיחה להיות דהכי משמע ליה קרא דמיחה מדקאמר הכמות נבל לזה קאמר דהחטא הוא שלא מיחה אלא למ"ד לא מיחה ואימא נמי ששהא מלכות בית דוד ואיכא למימר דאה"נ דגם זה חטא יחשב אלא מהני קראי מיהא לא קאמר דוד אלא לא מיחה ואה"נ דהא והא גרמי ליה ודוד נקט דעדיפא ליה וקודם צריך לדקדק לפי' רש"י שפי' לא מיחה היינו בהריגת נוב עיר הכהנים קשה דאיתא בגמ' לקמן בסנהדרין דף מ"ט על וישבו אותו מבור הסירה אמר ר' אבא בר כהנא בור וסירה גרמו ליה לאבנר שיהרג פי' בשביל צפחת מים שגזל וחתיכת בגד שחתך דוד מבגד שאול ואמר אבנר לשאול זה הבל הצפחת ע"י א' מהנערים שכח אותה בבור ומצאה דוד ועל הבגד נקרע בסירים ומצאו דוד ובזה לא מצא דוד חן

בעיני שאול שאם לא היה אומר לו אבנר זה לשאול היה דוד מוצא חן בעיניו וקשה אמאי לא פי' רש"י הכא דהא דלא מיחה דקאמר הוא בענין בור וסירה וג"כ איכא רווחא דמלתא דלא הוי סבר' חדשה דברי ר' אבא ועוד דרש"י ז"ל גופיה פי' שם גבי בור וסירה שנענש בשביל שלא מיחה שהי"ל למחות בשאול ולומר ראה כמה צדיק הוא דוד שלא הרגך ולא מיחה כו' עכ"ל רש"י וא"כ איפה קשה דידיה אדידיה למה לא פירש כן הכא והיה נראה לומר דטעמו דרש"י ז"ל מדלא קא מייתי רב מהאי קרא דבור וסירה שהיא עיקר הדרשה ומוכחא מלתא מהכתוב להדיא שלא מיחה והלך לתור אחר קרא אחרינא דאדרבה סובל ב' דברים ואיכא למימר אדרבה בהיפך ש"מ דלאו הכי קאמר רב אלא על הריגת נוב עיר הכהנים שלא מיחה קאמר וזה אין בו ממש לעולם אימא לך דלא מיחה דבור וסירה קאמר ומאי דמייתי מהאי קרא משום דאיכא סתירה מזה וחשש לטעות בבר פלוגתיה לזה ישב הכתוב כשיטתיה ולעולם אקרא אחרינא סמך דבור וסירה ועלה קאי שלא מיחה אכן לתרץ זה נראה דרש"י הוכרח לפרש כן דלא מיחה בנוב כו' משום דכלום מנ"ל מעיקרא ההיא דרשה דבור וסירה כו' הוא מקרא דוישיבו אותו מבור הסירה וא"כ אי תימא דלמחות דקאמר הכא היינו בצפחת כו' ממ"נ אי דרשי לה בהכרח דלא מיחה אבנר ואדרבה מונעו מלעשות שלום עם דוד שדוחהו לבור וסירה ולא ביד דוד נפל שאול ואי לא דרשי לה להההוא דבור וסירה כלל זה צריך לומר דפשיטא דאם לא היה אומר אבנר בור וסירה לא היה נענש כי כן משמע מהענין מדברי בעל הדרשה שהוא ר' אבא דוקא על שאמר בור וסירה ואדרבה בא בעוכרי דוד ולזה נענש וכן פי' רש"י ז"ל שם וז"ל ולא למד זכות אלא אמר כשעברת על הקוצים כו' הרי' דדוקא מבור וסירה הוא שנענש אבנר וא"כ בהכרח דלא אמרינן דנענש על שלא מיחה אלא אי דרשי' בור וסירה א"כ אין כאן עונש כלל דכלום למה אמר ר' אבא לקמן בסנהדרין שנענש דוקא על בור וסירה ואם לא היה זה בעולם ולא דריש לה א"כ הוא היכן הוא העונש דלא אשכחן דאמר עונש אבנר בשביל דוד אלא ר' אבא ור' אבא לא קאמר אלא בבור וסירה ולא שלא מיחה בשאול שהיה רודף לדוד ואם כן מנ"ל לפרש שיהיה העונש בשביל שלא מיחה לחוד שלא הוזכר בדברי שום אמורא אלא ודאי דבין למר ובין למר לא סברי הכא דבשביל דוד קאמר שלא מיחה ופירש למחות בנוב כו'. וא"ת סוף סוף למה לא אמרינן שיענש על שלא מיחה בשאול על רדיפת דוד דשאני ההיא שהיה סובר שדוד מורד במלכות ואדרבה אם היה מדבר עליו יקרה לו כמעשה עיר הכהנים לזה שתק ולא יענש אלא על דבורו בהפך בור וסירה ודוק:

ונראה דאם לא היה אבנר מעיקרא שהמליך איש בושת לא היתה מלכות בית דוד מתעכבת והוא גרם ופירושא דסוגיא הוא באומרו רב מפני מה להיות דאיכא הרבה טעמים והם חמש הנה א' הריגת עשאל. ב' בשביל שלא מיחה ג' ששהא מלכות בית דוד. ד' בור וסירה. ה' למי ארץ לזה אמר ר' אמי מפני מה וסובר רבא דכל הנהו טעמי אית עלייהו פירכא לומר דאין ראוי למות כיון שלא גרם בסיבתו שום מיתה והריגת עשאל כדין היתה ופשיטא שלא יתחייב מיתהוהראיה דבימי שלמה כשדנו ליואב טענו עליו טענת אבנר ואי תימא דבסנהדרין מאי טעמא קא תפסי ליה בהריגתו ולזה תמצא ג"כ דוד שאמר אשר עשה לשני שרי צבאות ישראל לאבנר בן נר וגו' והגם דטעין יואב על אבנר השתא לכוין אל החומש יכלת לכוין כו' אפשר שהיה יכול אבנר להשיבו אלא דקדם יואב והרגיה ועוד אי אמרינן דעתיה דאבנר דקושטא כדבריו דקאמר לעשאל כשהיה רודפו חדל לך וגו' ואיך אשא פני ליואב אחיך הרי דאשתמוטי קא משתמיט ואם היה לו שום מציאות שלא להרוג אותו כן היה עושה ועוד שהיה בורח ממנו פשיטא שהיה יכול אבנר להורגו ולא לברוח אלא לא היה רוצה להרוג עשאל ש"מ כי הרגיה לא היה מוצא בא' מאיבריו ואם כן מ"ט ימות לטעם זה. ואם משום טעמא דלמי ארץ הרי אז עדיין לא היה דוד מלך על כל ישראל ואבנר לא יענש עליו כי לא מלך היה עליו וגם לא יהיה כ"כ גדול עון ומרד זה ליהרג עליו ואם על סי' ג' שהיא בור וסירה סוף סוף לא יצא מזה רע דה' הציל את דוד מיד שאול ולמה יתחייב מיתה עליו ואם על סי' ד' ששהא מלכות בית דוד ומי יאמר לו לאבנר מעיקרא דמלתא כי כן הוא צריך להיות דאדרבה נראה לו מצוה קעביד שממליך בן שאול שממלא מקום אביו ושכן ראוי להיות והגם דכפי האמת היה הדבר הפך רצונו יתברך לא יתחייב מיתה. לזה לא בחר לו לומר אלא הא דנוב עיר הכהנים שנהרגו כמה כהנים מיתה משונה על לא חמס בכפיהם והיה יכול למחות ולא מיחה על זה נענש אבנר בודאי ונכנס לפרושי קרא הכי דדוד נמי קאמ' לה דהיינו ידיך לא אסורות ולמה לא מחית ומה שהקשינו אומרו הכמות נבל וגו' להיות שאבנר היתה הריגתו מאת ה' אבל יואב מיהא שהרגו שלא כפי הדין הרגו ולזה אמר מעיקרא ויקונן על הריגתו מיואב שהרגו שלא כפי הדין והיינו הכמות נבל ימות אבנר בערך ההורג ובערך הנהרג שהוא אבנר אמר כי מאת ה' כך נגזר על מותו דהיינו ידיך לא אסורות וגו' וכפי זה סלקא קושיתינו דלמה לא קאמר רב גם כן שמת אבנר מטעם ששהא מב"ד כי כבר אמרנו שאדרבה הא אתא למעט דלא ע"ז נענש אבנר. אסיקנא דמשום ה' דברים נענש אבנר על שלא מיחה בנוב עיר הכהנים ועל שהרג עשאל ועל ששהא מב"ד ב' שנים ומחצה ועל בור וסירה ועל שאמר למי ארץ:

ובזה נבא אל מכוון הכתובים דוד התחיל לקונן ממטה למעלה וסיבתו אחרונה היתה תחת למי ארץ לזה אמר ויקונן המלך אל אבנר פי' שהיה מיצר על הדברים כולם שגרמו לו המיתה הא' שהקדים עצמו וכת' ממני אבנר למלך דוד לז"א אל אבנר בהקדים שמו למלך ואמר עוד הכמות נבל וגו' על הריגת עשאל שלא נתחייב מיתה עליו כי בודאי רודף הוא כמו שפירשתי שהעיד עליו הכתוב שהיה בורח מלהורגו באופן שהרגו יואב שלא כפי הדין קודם שיתחייב בדין הרגו בידו וזה דוגמא מה שהיה רוצה דוד לעשות לנבל קודם שישמע תשובתו לולי אביגיל כמו שאמר דוד לאביגיל ברוך ה' וגו' אשר כליתני וגו' באופן מיתת נבל היתה דוגמת אבנר שהרג אותו יואב בלי גמר דין ולזה תמה ומה נבל הרשע כ"כ מנעני ה' מלהרוג אותו שלא כפי הדין ואבנר ימות מיתתו הכי דאבנר לא נתחייב מיתה ליואב והרגו שלא כדין ואמר עוד ידיך לא אסורות למר ס"ל דה"ק דוד הוי אימא דטעמא דכמות נבל ימות מצד מעשה שעשית שלא מחית בשאול אי נמי למר כדאית ליה דעדיין מתמיה ואומר מה פעלת הלא מחית ולא הועלת בעד נוב עיר הכהנים. ואומרו עוד ורגליך לא לנחושתים הוגשו וגו' ה"ק מי הכריחך וכבלך מלהחזיר לי המלכות שעכבת מלכותי כאן רמז שעכב מב"ד ואפשר שיודה רב בזה אלא לומר שהיתה סיבה למות עליה לא ולזה הזכירה דוד לנוב עיר הכהנים. וראיתי לדייק דייוק אחר דדוד ע"ה מתמיה על אבנר לא מלבד על השתי שנים ומחצה כמו שהקשו התוס' לפי' רש"י ואמרו והלא ה' שנים שנשארו ישראל בלי מלך עד שעמד אבנר והמליך בן שאול וא"כ למה יענש על שהמליך איש בושת דאפשר שאם לא היה אבנר ממליך אז איש בושת לא היו יכולין ישראל לישב עוד בלתי מלך והשתא נראה כי דוד גם על החמש קובל ואומר שמא נענשת עליהם כיון שיכול היית להחזיר לי המלכות ולא החזרת הגם דהש"ס לא קאמר אלא שתי שנים היינו אי לאו הב' שנים לא הוכר כי יש לאל יד אבנר לומר זה יהיה מלך וזה לא יהיה עד אחר שהמליך בן שאול ויצאה מחשבתו לפועל א"כ גם מעיקרא דמלתא יש למיחש ליה בכל השנים והיינו אומרו רגליך וגו' דלמא כמו שאיגלאי מלתא בב' שנים ומחצה והיה לך שלא לעכב מלכו' ואמר עוד כנפול בני עולה רצונו לומר כי גם סיבה אחרת היתה לך דהיינו בור וסירה וה"ק כשם שלמדת עלי חובה עם שאול ואדרבה דברת רע עד שנתאכזר עלי והיה רודפני והפלת אותי לפני אויבי גם אתה נפלת לפני בני עולה ודייק שפיר אומרו כנפול לפני בני עולה כאשר הפילו בדבריו לפני אויבו מדה כנגד מדה ודוד כונתו כפי זה כשם שהיה בלבו על שאול אליבא דכ"ע שהיה רודפו חנם גם רדיפה זו והריג' שהרג יואב לאבנר כרדיפת שאול שלא כפי הדין ותמצא שלא תלה לו המיתה בזה אלא חיוב מיתה: